

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בשבת קודש פרשת ואתחנן תשפ"א לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף ר"מ

בסעודה שלישית

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

מחוייבת בשביעית ותרומות ומעשרות (שביעית ט-ב) מן התורה כמו בארץ ישראל, אין הכרח שזהו חלק מירושת הארץ, דמבואר ברמב"ם (ה' תרומות א-ב) דארץ ישראל האמורה בכל מקום היא ארץ שכבשה מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל ע"כ. ואם כן כיון שכבשה משה על פי ה', גם אם היה חלק מחוץ לארץ נתקדשה בקדושת ארץ ישראל. ומבואר באור החיים הק' (במדבר לב-ג) דבספרי (סוף פרשת עקב) למדו כן מהפסוק כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה (דברים יא-כד). אמנם איתא שם שצריך להקדים כיבוש ארץ ישראל, ואם כן ארץ סיחון ועוג שהיתה קודם כבישת הארץ לא נתקדשה בקדושת ארץ ישראל. אמנם משונה כיבוש זה לפי שהיה במאמר ה', כי הוא אמר אל משה על ארץ סיחון החל רש וכו', מעתה ה' הסכים על הקדימה ע"כ.

ומעתה כיון שארץ סיחון ועוג הוי בכלל ארץ ישראל, חשב משה שהותר הנדר במקצת, כיון שניתן לו רשות ליכנס לארץ ישראל. אבל באמת השבועה היתה רק שלא יכנס אל הארץ אשר נתתי להם, היינו לארץ שבעה עממין, אבל מה שנחשב לארץ ישראל בשביל כיבוש רבים, מעולם לא נמנע ממנו. כי הגם שנוהג בה כל המצות התלויות בארץ, מכל מקום אין ארץ זה נכלל בהבטחתו לאברהם.

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמור וגו' (ג-כג). ברש"י לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיתי שמא הותר הנדר ע"כ. הנה רש"י דקדק זאת ממה שהדגיש משה 'בעת ההוא'. ויתיישב בזה גם כן למה לא מצינו שאהרן הכהן התפלל שיכנס לארץ, שהרי גם עליו נגזרה הגזירה. אך בהיות שאהרן נסתלק עוד קודם שכבשו ארץ סיחון ועוג, ולא הותר עדיין מקצת הנדר, על כן לא התפלל, כי לא יועיל התפלה לבטל הנדר. אמנם יש להבין כיון דקיימא לן נדר שהותר מקצתו הותר כולו (נדריים טו), הרי צדקו דברי משה, ולמה לא הכניסו ה' גם להלאה, ועל כרחך דלא החשיב ה' כניסה זו בכלל הותר מקצתו, ואם כן מה היה טעותו של משה לחשוב כן.

ונבאר גם כן מה שנאמר בחטא מי מריבה, שאמר ה' למשה, יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, לכן לא תביאו את 'הקהל' הזה אל הארץ אשר נתתי להם' (במדבר כ"ב). ויש לדקדק למה קרא אותם בתואר 'קהל', ולא אמר לא תביאו את 'בני ישראל'. גם למה דקדק לומר אל הארץ אשר נתתי להם, ולא אמר אל הארץ אשר נשבעתי לתת אותה.

ונראה דהנה יש לדון אי בעשר האומות שנשבע ה' לאברהם לתת לזרעו, כלול בתוכה גם ארץ סיחון ועוג (כמו שיבואר להלן). ויש להקדים דממה שעבר הירדן

אמנם באור החיים הק' (דברים ג-ג) כתב עוד אופן אחר, כי לעולם ארץ סיחון ועוג הם בכלל אשר נתן ה', שהרי קראה הכתוב (במדבר כא-לא) ארץ האמורי, וסיחון הוא מלך האמורי, וארץ עוג גם כן הרי קראה רפאים שהם החוי. אך נתינת עבר הירדן לא ניתן לישראל לשבת בה כמו שאר הארצות, אלא תהיה לשלל ולשמה אבל לא לדירה. ובספרי מיעט אותה מביכורים דכתיב 'לתת לנו', ודי באמרו באתי אל הארץ אשר נשבע לאבותינו, אלא בא למעט עבר הירדן, שמחוייבת רק מהארץ אשר הבטיח לתת לנו, פירוש בעבורנו, לדירתנו, ולמעט שאר הארצות, שהגם שנתנם לנו, לא נתן הארץ לדירה מפני שאינה ראויה לקדושה. והגם שבסופה נתיישבו בה בני גד ובני ראובן, זה נטלו מעצמן, ולא נתן אותה ה' להם לדירה ע"כ.

ולפי זה אתי שפיר מה שאמר ה' למשה, לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם, ולא אמר אל הארץ אשר נשבעתי לתת אותה. כי ה' ידע שמשה ינחיל להם עבר הירדן, וארץ סיחון ועוג היא מהארצות שנשבע ה' לתת אותה לישראל, ומארץ זו לא מנע ה' את משה מלעבור בה, כי אין זה מקום דירה לישראל, ורק אל הארץ אשר נתתי להם, עבורם לדירה שמה לא תעבור. וזה היה טעותו של משה, שדימה בנפשו כי בהיות שעבר לארץ סיחון ועוג שהיא חלק מהבטחת העממין לישראל, אם כן הותר מקצתו של הנדר. אבל באמת לא כן הוא, כי אל המקום אשר נתתי להם לא יעבור, אבל בארצות סיחון ועוג שלא ניתן לדירה יעבור.

*

ולפי זה יש לומר עוד, כי גם משה השיג זאת, שבמה שעבר ארץ סיחון ועוג, שניתן לחרמה ולשמה, לא הותר הנדר גם במקצתו, כי ארצות אלו לא נתן להם אלא לחרמה. ולכן לא התחנן תפלתו תיכף אחר שכבש ארץ סיחון ועוג, כי זהו ארץ שממה, ולא על ארץ זו נדר ה' למונעו לבוא שם. אבל אחר שביקשו בני גד ובני ראובן לתת אותה הארץ להם לנחלה, הרי זה שוב כשאר נחלת הארץ, שגם הארץ ההוא הובטח לישראל וניתן להם לדירה כמו כל ארץ ישראל, ולכן דימה בנפשו שהותר הנדר. והיינו

*

אבל באמת גם על זה יש לדון, שיתכן שארץ סיחון ועוג גם כן היה נכלל בהבטחתו לאברהם. דהנה בהבטחת ה' נאמר, לזרעך נתתי את הארץ הזאת וגו', ואת החתי ואת הפריזי ואת הרפאים (בראשית טו-כ). וברש"י ואת הרפאים, ארץ עוג שנאמר בה (דברים ג-ג) ההוא יקרא ארץ רפאים ע"כ. ומבואר מרש"י דארץ עוג מכלל הבטחת ה' לאברהם כמו שאר השבעה עממים. וכן כתוב ברמב"ן (במדבר כא-כא, לא-כג) כי ארץ סיחון ועוג ירושתם של ישראל היתה, כי לאמורי היא ע"כ. אמנם באור החיים הק' (דברים ג-ג) חולק על זה, דאיתא בספרי (פיסקא רצט) על הא דכתיב בביכורים, ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלקיך נותן לך (דברים כו-ב), פרט לעבר הירדן שנטלת מעצמך ע"כ, הרי שאין זה בכלל מה שנתן ה', שאין ארץ עוג נכללת בארץ רפאים, אלא שנטולה מעצמן ע"ש.

ונראה דזה תליא בפלוגתא, דאיתא במשנה (ביכורים א-ב) רבי יוסי הגלילי אומר אין מביאין ביכורים מעבר הירדן שאינה ארץ זבת חלב ודבש ע"כ. ובירושלמי (שם א-ח) איתא טעמא אחרינא, אשר נתתה לי, ולא שנטלתי מעצמי ע"ש. והיינו דלירושלמי אין עבר הירדן בכלל הארצות שנתן לנו ה', אלא נטלם מעצמו נהגם דיש לה קדושת ארץ ישראל מטעם כיבוש ישראל, וחייבת במצותיה, מכל מקום ביכורים אין מחוייבים רק מהארץ שנתן לנו ה'. אמנם ש"ס דידן סבירא להו דעבר הירדן בכלל ארץ הרפאים שנתן לנו ה', ואם כן לא נטלו מעצמן, ופטורה רק מטעם שהארץ ההוא אינו זבת חלב ודבש (עיין רמב"ן שמות יג-ה).

ולפי זה אתי שפיר, דמשה רבינו היה סבור, דכיון דארץ סיחון ועוג היא בכלל הארצות אשר נתן לנו ה', ממילא הוי נדר שהותר מקצתו, הגם שאינה ארץ זבת חלב ודבש ואינה מחוייבת בביכורים, מכל מקום הכניסו להארץ אשר נתן לישראל. אמנם דעת המקום היתה שלא הותר הנדר עדיין, כדעת הסוברים שאין עבר הירדן בכלל ארץ רפאים.

*

ההשתוקקות והגעגועין של משה רבינו על כניסת הארץ, ובקריאת הפרשה מתעוררין נשמות ישראל להתאבל על חורבנה, ולחכות על ביאת משיח ולנחמת ציון וירושלים.

והנה מבואר ברש"י (סוכה מא.) דמקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל, הוא יגלה ויבא משמים שנאמר (שמות טו-יז) מקדש ה' כוננו ידיך ע"כ. וכבר העירו המפרשים, דלפי זה יהא נמנע מבני ישראל לקיים מצות בנין המקדש, שהכל יהא בנוי ומשוכלל, ולמה יעשה ה' ככה לבטל מאתנו מצוה חשובה זו. אמנם נראה דעם כל זה מקיימים ישראל מצוה זו, והוא על פי מה שכתוב בזרע קודש קודש (פ' כי תצא ד"ה כי תבנה) לפרש מה שאומרים בשמונה עשרה, ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם, הכוונה שבונה ירושלים ה', ובמה בונה אותה, 'בימינו', על ידי הימים שלנו, שבכל יום שאדם עובד אותו יתברך, הכל לפי מעשיו בונה את ירושלים ובית המקדש, יש בונה ביום אחד שורה שלימה, ויש מניח למשל לבניה אחת, כן בונה האדם מישראל שעובד ה' בכל יום עד שיהיה נבנה בשלימות במהרה בימינו. וכן שמעתי מהרה"ק מוה"ר אלימלך זצ"ל שכשעשה עליית נשמה ראה שנושאים את כלי בית המקדש, ואמרו לו שהם אותם הכלים שהוציא הוא מהגלות עבלי"ק. וכ"ק אאמו"ר זצ"ל פירש בזה (בהגדה חדש האביב) מה שאומרים בסיום הסדר, אדיר הוא יבנה ביתו בקרוב, כי על ידי מצות הרבות שקיימו כל בית ישראל בלילה הזה, כבר בנו הרבה מהבית המקדש, ואנו מבקשים שהקב"ה ישלים הבנין בקרוב ודפח"ח. ואם כן יש לנו חלק בבנין העתיד על ידי המצות שאנו עושין.

אך יש לומר בזה עוד, דהנה הכתוב אומר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה-ח), ויש לדייק למה לא אמר 'ויבנו' לי מקדש, דהרי המשכן בית של עצים, ומתאים עלה יותר לשון בנין מלשון עשיה. אך הכוונה הוא, דמבואר ברמב"ם (ה' בית הבחירה א-יב) דהכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם אנשים ונשים כמקדש המדבר ע"כ. וכבר הקשו עליו, דהא פסק (שם) דאין בונין את המקדש בלילה, וכמו כן אין בונים בשבת ויום טוב, ואם כן הוי ליה מצות עשה שהזמן גרמא דנשים פטורות. ותירצו כי עדיין יכולים להכין הדברים לבניה גם בלילה ובימים טובים ע"כ. אך

כי בעת כניסתו לארץ סיחון ועוג אדעתא דיהיה ארץ שממה, לא היה בזה מניעה כי אינה קדושה כמו שאר הארץ, ואין זה ארץ דירה, אבל כעת שלקחה בני גר ובני ראובן לנחלה, שוב חל קדושתה עליה כמו שאר הארצות, והוא נמצא כבר מעצמו בארץ נחלת האבות, ועל כן הותר לו ליכנס גם להלאה. אמנם ה' אמר בשבועתו אל הארץ אשר 'נתתי' להם, אבל במה שנטלוה לעצמם אין זה בכלל הנדר מעיקרא, ואין כאן הותר הנדר במקצתו. [ועיין דרשות חתם סופר לו' אב שד:].

*

ויש להוסיף עוד, דהנה בירושלמי (שם) אמרו, מה דביניהון [אי הפטור של ביכורים בעבר הירדן משום שאינו זבת חלב ודבש, או מטעם שנטלוה מעצמם]. אמר רבי בון חצי שבט מנשה ביניהון, מאן דאמר אשר נתתה לי ולא שנטלתי מעצמי, חצי שבט מנשה לא לקחו מעצמן. מאן דאמר ארץ זבת חלב ודבש, אפילו כן אינה ארץ זבת חלב ודבש ע"כ.

ומעתה אחר שנמסר לחצי שבט מנשה יתר הגלעד וכל הבשן ממלכת עוג (דברים ג-ג), הרי נכנס כבר משה גם אל הארץ אשר 'נתתי להם', שניתן להם מה' ארץ דירה שלא נטלו מעצמם, ועל כן שפיר חשב משה שהותר מקצת הנדר במה שנכנס כבר לחלקו של מנשה. אבל באמת ה' דקדק בדבריו ואמר, לכן לא תביאו את 'הקהל' הזה אל הארץ אשר נתתי להם, כי לארץ שניתן רק למקצת בני ישראל לא נמנע מליכנס, אבל אל הארץ אשר אני נותן לכל הקהל, היינו תשעת המטות, לארץ זו לא תביאו את הקהל. [והגם דאמרו (הוריות ה:) דגם שבט אחד איקרי קהל, היינו קהל סתמא, אבל כאן אמר ה' לא תביאו את 'הקהל הזה', שזה כולל רק כולם יחד, אבל מקצת שבטים שהם מיעוט הקהל הזה לא נמנע מהם מעיקרא].

*

והנה אנו קורין פרשה זו תמיד בימים שאנו מתאבלים על חורבן בית מקדשנו, אשר מפני חטאינו גלינו מארצנו, ובימים שאנו מתנחמים על חורבנה בקריאת הנחמות שנמסרו לנו מהנביאים. והוא כדי להתבונן על

לכאורה ההכנה הווי רק הכשר מצוה, אבל עצם המצוה עדיין הווי מצות עשה שהזמן גרמא.

אך ביאורו הווא, כי אדם הלוקח בעל מלאכה לבנות לו בית, אז ציווי פעולתו הווא רק על הבנין, וכל מה שעושה הכנה כדי שיוכל לבנות, הווי רק הכשר לפעולתו. אבל אם שוכר אדם לסדר לו שיהיה לו בית בנוי שיוכל ליכנס לדור בו, אז כל מה שיש לעשות לצורך הבנין הווא בכלל ציווי פעולתו. וכל ההכנות שעושה לבנינו, לסדר הקרקע ולחטוב העצים ועשיית הלבנים עד שיהא ראוי לדירה, הכל הווא עצם הציווי ולא רק הכשר לפעולתו. ומעתה אם היה בא ציווי ה' 'לבנות' לו משכן, אז עצם הבניה הווי מצוה, ושאר הדברים רק הכשר מצוה. אבל כאשר נצטוינו 'ועשו' לי מקדש ושכנתי בתוכם, אז כל העשיות הנצרכות לבנין זה, הווי בכלל המצוה, וכל איש אשר נדבה רוחו להביא תרומת ה', וכל אשה חכמת לב בידיה טו, כולם קיימו מצות ועשו לי מקדש בכל פעולה שעשו. ואתי שפיר דמצוה זו יכולים לקיים תמיד גם בלילות וימים טובים, בהכנות הנצרכות לזה, שכולן הן גופי מצות.

והנה בנין המשכן עדיין לא נגמרה במה שהקימו הבנין עם כליה הגשמיים, כי איך ישרה השכינה הקדושה בדברים גשמיים, אלא הוצרכו גם להכין פנימיותו הרוחנית שתהא ראויה המקום להשראת השכינה, וגם זהו בכלל ועשו לי מקדש עד שתהא ראוי להיות ושכנתי בתוכם, וזה נשלם על ידי הגעגועין שהיו לבני ישראל, ועוצם אהבתם לקירבת השם, מזה נעשה תוכו ופנימיותו של המשכן. וכמו שביאר האלשיך הק', כי אין ה' נצרך להכסף והזהב שלנו לבנות בית ה', הלא לי הכסף ולי הזהב נאום ה' (חבקוק ב-ח). אלא תכלית הנתינה היא, הרצון ונדיבות הלב שהיה לישראל בנתינתם, האהבה הגדולה לה' המוסתרת בתרומות אלו המה גרמו השראת השכינה. אשר האדם שהדבר הקרוב לו ביותר הווא ממונו, והווא מקושר בו בעבותות האהבה, ואף על פי כן הווא מפריד עצמו ממנו ונותנו בתשוקה עבור הקב"ה ית"ש, קדושה ואהבה זו

המשיך לתוכו השכינה הקדושה. ופירש בזה הכתוב (שיר ג-ט) אפריון עשה לו המלך שלמה, מלך שהשלום שלו, עמודיו עשה כסף רפידתו זהב וגו', וכי יש להבין שאפריון מלך מלכי המלכים אשר אין חקר לקדושתו נעשה מכסף וזהב וארגמן וכדומה. ועל זה אמר כי באמת לא באלה חלק יעקב, אלא 'תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים', כי תוכו ופנימיותו של האפריון הווא, מה שגנוז ומוסתר בזה האהבה הגדולה מבנות ירושלים להקב"ה, שנתנו הדברים החביבים והקרובים אליהם ביותר, עבור משכן ה', דבר זה המשיך אליו השראתו ית"ש בתחתונים ע"כ.

ובהגעגועין להשראת השכינה נעשה המקום מוכשר להיות ושכנתי בתוכם. והכסף והזהב בנו החיצוניות, והאהבה והגעגועין בנו הפנימיות, ושניהם נכללו בכלל מצות ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, שכל סוג עשיה המביאה לידי השראת השכינה בתוכה, הווי חלק ממצות בנין המשכן.

ועל דרך זה היא גם בבית השלישי, אם כי חיצוניותה תרד בנוי ומשוכלל מן השמים, אבל לעשות את תוכה להיות ראוי שישכון ה' למטה בתחתונים, זהו המצוה שנשאר לנו, כי תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים, והגעגועין שלנו לבנין המשכן, והאהבה העצומה שנוכה להיות ביחד עם אבינו, מכשיר את המקדש שתוכל לירד למטה, וזה תלוי בנו. והאבילות והצער על חורבנה, זה בונה תוכו של המקדש להשראת השכינה למטה בעולם הגשמי, ושפיר מתקיים בזה גם בנו מצות 'ועשו' לי מקדש ושכנתי בתוכם, שכל עשיה ופעולה שעושים להשלים את האפריון בפנימיותה, בהגעגועין שלנו על בנינה, אנו מקיימים מצות ועשו לי מקדש. ולכן אמרו חז"ל (ברכות סד.) דתלמידי חכמים נקראים 'בוניך', שנאמר (ישעיה נד-יג) וכל בניך למודי ה', אל תקרי בניך אלא בוניך ע"כ. כי במה שהם עוסקים בתורה ממשיכין הגאולה ובנין הבית, והמה הם הבונים. ונוכה ונחיה ונראה לראותה הדור בבנינה, ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים בביאת בן דוד במהרה דידן.

הגליון הזה נתגדב על ידי

מוה"ר ר' ישראל פאללאק הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול טוב	 לעילוי נשמת כ"ק הנה"צ רבי משה מורדכי בן הנה"צ רבי ישעיהו זצוק"ל אב"ד וואדקערט צ"ו - במ"ס פרי משה נסתלק ביום כ"ז אב תש"ט לפ"ק - תנצ"ב	מוה"ר ר' חיים ניסן טויבער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיתו בנו למול טוב
---	--	--